

Prepričajte se o kvaliteti Franckove kave!

Povesti iz avstr. zgodovine I.

Natisnila „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

K. k. Studienbibliothek Laibach

030048383

Povesti iz avstrijske zgodovine.

Marija Terezija.

Po smrti Karola VI., zadnjega moškega iz habsburške rodovine, je vladala njegova najstarejša hči Marija Terezija. Avstrijske dežele so prisegle Karolu, braniti njegovo hčer zoper vsakega sovražnika. Tudi skoro vse evropske države so obljubile, da bodo priznale Marijo Terezijo za cesarico in živele ž njo v prijateljstvu. Pa komaj je zatisnil oči blagi cesar, vzdignile so se sosednje države druga za drugo in so hotele odtrgati kos za kosom od lepe Avstrije. Bavarci so se hoteli polastiti Gornje Avstrijskega; podpirali so jih Francozi. Saksonci so napadli Češko; špansko in neapolitansko

vojno brodovje je peljalo vojakov, da si pribore Lombardijo. Najhujši sovražnik pa je bil Friderik II., pruski kralj, ki je hotel imeti Šlezijo. Skoraj vsa Evropa se je vzdignila na slabotno žensko. Sovražniki so se že menili, kako si bodo razdelili lepe avstrijske pokrajine, katere so toliko stoletij vladali vrli Habsburžani. Toda Marija Terezija ni izgubila poguma v tej veliki sili. Zaupala je v Boga in se trdno zanašala na udane svoje podložnike, zlasti Ogre. „Vse smo izgubili,“ je dejala, „Bog in Ogri so nam še ostali.“

Da bi si bolj zagotovila udanost Ogrov, šla je trikrat v Požun, prvokrat dne 25. junija 1741, ko je bila kronana za ogrsko kraljico. Prvak ogrskih nadškofov ji je v požunski stolnici dal na glavo krono sv. Štefana in v roko kraljevo žezlo z besedami: „Sprejmi krono kraljestva, ki ti jo dajo na glavo ogrski škofje v imenu troedinega Boga, in se spominjaj, da postaneš s tem deležna naše čestite službe. Sprejmi kraljevo žezlo, ki ti naklada dolžnost, prav vladati dobre podložnike, kaznovati hudobneže, kazati tujcem pravo pot, pomagati

nesrečnim, poniževati prevzetne in poviševati ponižne.“

Potem je šla kraljica v spremstvu vseh navzočih škofov in vitezov do takozvanega „hribca kronanja“. To je bil namreč umetno narejen hribec, kamor so nanosili prsti iz vseh krajev Ogrske, in kjer je vihralo polne praporov in zastav. Mladostna cesarica je stopila na hribec in je zamahnila z mečem sv. Štefana na vse štiri strani sveta v znamenje, da hoče braniti državo vsakega sovražnika, naj pride od vzhoda ali zahoda, od juga ali severa. Duhovščina v svoji duhovski obleki, vitezi s sabljami v roki in silne množice ljudstva so bili navzoči in so navdušeno pozdravljali kraljico in ji obljubili neomahljivo zvestobo.

Ko so sovražniki zmagovali in je bila Avstrija v vedno večji nevarnosti, šla je Marija Terezija v Požun, da bi unemala k hrabrosti domorodne Ogre. V svoj grad je povabila vse velikaše kraljestva. Ko so bili zbrani, stopi mednje v črni obleki. Na glavi je imela kraljevo krono, ob strani meč sv. Štefana. Zbranim vitezom začne z ganljivimi besedami opi-

sovati nevarnosti, ki prete Avstriji. Prepričevalno jim govori o svoji pravici in slednjič jim izroči svojo krono, svojo čast, svojo prostost, da, svoje življenje zvestobi hrabrih Ogrov. Svitle solze ji pri zadnjih besedah zaigrajo v očeh. Vitezi potegnajo meče iz nožnic in navdušeno zakličejo: „Radi umrjemo za svojo kraljico, Marijo Terezijo! Kri in življenje damo za njo!“

Pozneje je šla zopet cesarica v Požun. Vzela je s seboj tudi malega sinčka Jožefa, ki je bil po njeni smrti cesar. Ko ga zagledajo ogrski velikaši, bili so vsi navdušeni in so takoj sklenili dejansko pomagati dobri cesarici.

Velikaši so jeli nabirati vojakov. Vse je hotelo v boj. Oborožili se niso samo Ogri, ampak vsi narodi pod krono svetega Štefana, posebno Slovaki in Hrvatje. Kmalu je bilo zbranih 60.000 mož, ki so šli naravnost na Bavarsko in popolnoma premagali Karola VII., ki se je dal oklicati za nemškega cesarja. Sedaj so se jeli oglašati tudi drugi zavezniki Avstrije; zlasti Angleži so se pokazali vrle prijatelje in poslali mnogo vojakov in denarja. Posebno se je smilila angleški gospem: Marija Terezija in so

zanjo nabrale več milijonov goldinarjev. Samo pruski kralj Friderik II. ni odjenjal, dokler ni dobil Šlezije. Zato mu je Marija Terezija prepustila to deželo, da bi imela mir in bi toliko lažje skrbela za blagor drugih avstrijskih pokrajin.

Po pravici se imenuje Marija Terezija velika in mogočna cesarica, ki je v največji nevarnosti obvarovala Avstrijo, da je niso razkosali sovražniki, in je tudi 40 let prav srečno in dobro vladala avstrijske narode.

Ko je Marija Terezija premagala sovražnike, ki so hoteli razkosati lepo Avstrijo, jela je delovati za srečo in blagostanje svojih podložnikov. Uredila je sodišča, odvzela kmečkemu stanu mnogo težkih bremen, zasnovala mnogo dobrodelnih naprav in se posebno trudila za omiko ljudstva. Mnogokrat je pokazala, kako so ji pri srcu vsi podložniki; posebno rada pa je pomagala revežem.

Nekdaj je bila veliki teden v mestu Luksenburgu, ki je bilo tedaj pod avstrijsko oblastjo. Kakor sicer na Dunaju,

umivala je na veliki četrtek noge 12 ubogim ženam. Med njimi je bila 108 let stara ženica, kateri je cesarica posebno postregla. Tudi drugo leto je prišla Marija Terezija prav o tem času v Luksenburg. Pri običajnem umivanju nog je pogrešila svojo 108 let staro znanko. Precej, ko je minulo opravilo, poizveduje po nji. Povedo ji, da leži doma bolna in da ji je posebno to hudo, da ne more videti ljubljene cesarice. Kaj stori ljudomila Marija Terezija? Takoj ukaže napreči in se pelje obiskat bolno ženo v daljno predmestje.

„Bog Vas sprejmi, dobra žena!“ Ker Vi ne morete k meni v grad, prišla sem jaz k Vam v kočico,“ pravi smehljajoč se visoka gospa in poda starki roko. Uboga stara žena gleda nekaj časa cesarico, potem se ji zaleskečejo svetle solze v očeh, ustnice se ji premikajo in roke sklepa k molitvi, kakor bi hotela prositi božjega blagoslova mili cesarici.

Marija Terezija namigne služabniku, ki je bil prišel ž njo. Služabnik odide in se kmalu vrne s pletenico ukusnih jedil in z več steklenicami dobrega vina. Taka darila so dobivale tudi druge stare

žene, ki jim je cesarica umivala noge. Potem sede visoka gospa k postelji bolne žene, jo tolaži in ji odhajajoč stisne v roko lep dar.

„Kadar bom v nebesih pri Bogu, prosila bom za svojo dobro cesarico, za mater ubožcev na zemlji,“ je šepetala stara ženica in milo pogledovala visoko gospo.

Jožef II.

Vsem avstrijskim narodom je v dobrem spominu cesar Jožef II. Tudi pri nas pozna še celo priprosto ljudstvo pravičnega, ljudomilega in prijaznega vladarja in si pripoveduje o njem mnogo pripovedk. Zlasti se pa hvaležno spominja kmečki stan, ker ga je osvobodil in sprejel iz sodne oblasti graščakove v svojo lastno sodnost. Sicer se je pa blagi cesar trudil za srečo vseh svojih podložnikov.

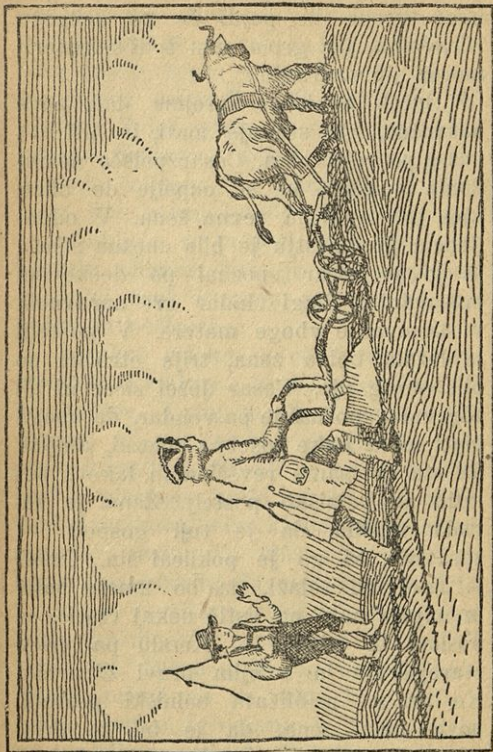
Leta 1769. je potoval po Moravskem. Sredi polja ukaže kočijažu ustaviti konje. Potem stopi z voza in gre na bližnjo njivo, kjer je oral kmet Trenko. Poljeделец se sicer čudi neznanemu častniku,

ki prosi, naj mu pusti za nekaj časa plug, vendar ustreže njegovi želji. S svojima rokama, s katerima je prijemal kraljevo žezlo, prime cesar za plug in izorje eno brazdo. Utrujen in ves potan izroči zopet poljedelcu plug in ga bogato obdaruje. Na onem kraju, kjer se je to dogodilo, postavili so pozneje lep spomenik, ki naj bi pričal še poznim rodovom, kako je cesar spoštoval kmečki stan.

Kako dobrega srca je bil cesar Jožef II., priča nam zlasti naslednja dogodba. Za razvedrilo se je izprehajal po mestu, oblečen kot preprost meščan. Neka jesenskega večera ga poprosi revno pa čedno oblečen deček miloščine. Prosil ga je za eno krono in prav zaupljivo gledal neznanega gospoda.

„Tako mlad si še in že beračiš!“ zavrne ga resno Jožef.

„Ne zamerite, dobri gospod,“ pravi deček. „Velika potreba me je prisilila. Oče so mi umrli pred več tedni, mati so bolni in nimajo ne hrane ne postrežbe, tudi trije bratje so lačni doma. Mati bi potrebovali zdravnika, pa nimajo denarja, da bi ga plačali.“

„Dobro, deček!“ odgovori cesar. „Tu imaš krono in pojdi še po drugega zdravnika, jaz grem sam tudi k materi; morda jih ozdravim.“

Deček hvaležno sprejme dar, pove natančno, kje stanuje mati, in hiti ves vesel po zdravnika. Cesar poišče nemudoma voznika in se odpelje do ulice, kjer je stanovala revna žena. V oddaljenem predmestju je bila ubožna hišica, ki jo je cesar spoznal po dečkovem opisovanju. Blagi vladar gre naravnost v stanovanje vboge matere. V postelji je ležala bolna žena, trije otročiči so bili okrog nje. Cesar Jožef sicer ni bil zdravnik, spoznal je pa vendar, da uboga mati nima kake posebne bolezni, ampak da sta jo samo revščina in lakota položili na bolniško posteljo. Žena je seveda mislila, da je tuji gospod — zdravnik, ki ga je poklical sin. Cesar jo res tudi tolaži, da bo kmalu bolje in napiše nato na listič nekaj vrstic, se poslovil in odide. — Kmalu pa pride starejši sin in ž njim pravi zdravnik. Ko pa se približata bolniški postelji, pove jima žena, da je bil že drug zdravnik pri nji, in da je na mizici

njegov zdravniški zapisek (recept). Rado-veden vzame zdravnik listič v roke, bere nekaj časa, nato pa reče: „Dobrega zdravnika imate žena; njegovo zdravilo vas bo gotovo ozdravilo. Na lističu je zapisano: Kdor pride s tem lističem v dvorno blagajno, izplača se mu petindvajset cekinov. — Zdravnik ni nihče drug kot cesar Jožef.“ — Zadovoljno se smehlja, se poslovi zdravnik in ne svetuje ničesar, ker je bil prepričan, da bolni ženi drugega ne manjka kot hrane in postrežbe.

Posebno visoko je cenil cesar Jožef otroško hvaležnost in iskreno ljubezen do staršev. Tedaj so zlasti osebe višjih stanov, ki so se kaj pregrešile, zelo ostro kaznovali. Morali so namreč oblečeni v platnene halje, na kratko ostriženi, z majhnim belim klobukom na glavi, pometati ceste. Na ulici niso smeli nikogar nagovoriti, in nečastno bi bilo, ž njimi se meniti. — Nekdaj pride mimo takih kaznjencev lepo opravljen dijak višjih šol. Mirno stopi do nekoga kaznjenca, prime ga za roko, ki je bila z veliko verigo privezana k tovarišu, in jo spoštljivo poljubi. Žalostno ga po-

gleda kaznjenc, a ne izpregovori nobene besede. Vse to je opazoval neki višji uradnik. Takoj je poklical k sebi omenjenega dijaka in ga jako ostro posvaril, češ, da se ustavlja cesarju samemu, ki je prepovedal kaznjencem na ulici govoriti. Mirno mu mladenič odgovori: „Govoril nisem nobene besedice, samo roko sem poljubil enemu kaznjencu. On je moj oče; v jezi se je izpozabil in prišel v roke ostri pravici. Jaz, kot sin, ga pa moram tudi kot kaznjenca spoštovati in ljubiti.“

„Cesar bo to zvedel,“ odgovori uradnik in odpusti mladeniča.

Blagemu cesarju Jožefu pa je bilo obnašanje mladeničevo jako všeč. Ko je izvedel, kaj se je zgodilo, pomilostil je očeta in mu odpustil vso kazen, sinu pa je podelil veliko ustanovo, da je lahko obiskoval visoke šole.

* * *

Ob času, ko je vladal cesar Jožef II., je bila na Češkem huda lakota. Skrbni vladar je ukazal po deželah, kjer je bila dobra letina, nakupiti žita, prepeljati

ga na Češko in razdeliti stradajočim prebivavcem. Hotel se je pa tudi sam osebno prepričati, kako se izpolnjuje njegovo povelje; vzel je torej s seboj samo enega spremljavca in se odpeljal v poštnem vozu na Češko.

Kamorkoli je prišel, je srečaval voznike, ki so vozili žito. Pred uradnim poslopjem v majhnem mestecu blizu Prage zapazi več voz, obloženih z vrečami; okoli njih so stali vozniki in kmetje. Na obrazih se jim je videlo, da so nejevoljni, kar se je tudi spoznalo iz zabavljic, ki jih je cesar sam čul. Vladar stopi iz poštnega voza, pokliče enega izmed kmetov in ga vpraša, zakaj je ljudstvo tako nejevoljno. Dobrosrčni kmet pač ni spoznal cesarja, ki je bil oblečen kot preprost častnik, in mu prostodušno odgovori: „Kdo bi ne bil nejevoljen? Od jutra že tukaj stojimo in čakamo na milost gospoda cesarskega uradnika. Vozniki bi radi oddali žito, mi bi ga radi nesli domov, pa ne smemo brez njegovega dovoljenja.“

„Da, prav ima mož, ker se pritožuje,“ reče pisar, ki je čul zadnje besede in prišel blizu. „Ura bo že štiri, in gospod

uradnik se še ne more ločiti od vesele družbe. Ljudje pa čakajo tukaj trudni in lačni.“

„Oglasite me gospodu!“ pravi nato pisarju Jožef, ki je le težko prikrival svojo jezo.

„Oprostite, gospod častnik, tega sedaj ne smem storiti, sicer sem ob službo,“ odgovori pohlevno pisar. Cesar pa ni maral poslušati daljnih opravičevanj, ampak je šel naravnost v prvo nadstropje. Ne da bi potrkal stopi v uradno sobo. Cesarski uradnik in njegovi prijatelji so igrali. Ko ugledajo tujega častnika, gre mu uradnik naproti in ga osorno vpraša: „Kdo ste? Kaj želite?“

„Poročnik v cesarski službi sem in zahtevam, da takoj razdelite žito, ki so ga pripeljali vozniki. Lačno ljudstvo čaka na vas že od ranega jutra.“

„Naj čakajo kmetje!“ odgovori uradnik, zaničljivo se posmehujoč. „Ako nimate drugega naročila, gospod častnik, se vam priporočam. Z Bogom!“

„Zdi se mi,“ pravi nato prav mirno cesar, „da vi sploh nimate časa izpolnjevati svojih dolžnosti. In vendar je

sedaj ob času tolike nesreče treba, da se vsi vestno trudimo, da polajšamo veliko bédo. Da vam pa vaša služba ne bo delala težave, zato od tega časa niste več cesarski uradnik v tukajšnjem mestu.“ Pri teh besedah odpne cesar svojo vrhno suktnjo; na prsih se mu zasveti svetlo znamenje viteškega reda, in prestrašeni uradnik spozna, da je pred njim sam cesar Jožef II.

Cesar pa gre nato takoj iz sobe in se ne posloviti niti z eno besedico. Ko pride zopet na ulico, pokliče pisarja in mu pravi: „Vi ste odslej najvišji cesarski uradnik v tem mestu. Razdelite takoj žito med stradajoče ljudstvo. Tako hočem jaz, cesar Jožef.“

Pisar takoj prav izvrstno opravi prvi posel svoje nove službe, tako, da je bil cesar prav zadovoljen. Vladar se je kmalu vrnil na Dunaj; ljudstvo si je pa še dolgo časa hvaležno pripovedovalo, kako skrbi za podložnike cesar Jožef II.

Prîpovedka o nosku.

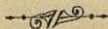
„Danes zopet mi posneta
smetana je v skledi!
Veš-li, kdo jo je pojedel?
Mimica, povedi!“

„„Jaz je nisem, mama res ne!
Zajček jo posnel je;
Glej, kako na desni šapi
in krog ustec bel je!““

„Čakaj, videla takoj bom!
Nosek mi pokaži — — —!
Aj, kako je mehek! — Pa sem
vjela te na laži!“

„„Oh, odpusti, saj povem ti
po pravici, mama:
Jaz namazala sem zajčku
šapo, gobček sama.““

„Naj bo; ali vedno pomni:
Nosek vse odkrije;
Kadar praviš neresnico,
,laže, laže!' vpije —.“

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000511965

Prepričajte se o kvaliteti Franckove kave!

Pravi „FRANCK“ najboljši pridatek za kavo

Tovarniška znamka.

Pazite
na tovarniško znamko kavni mlinček.

Založili Henr. Francka sinovi.